

**SLOVENSKO
KONSERVATORSKO
DRUŠTVO**

*Association of Conservators of Cultural Heritage of Slovenia
Association des conservateurs du patrimoine culturel de Slovénie*

Nagrado in priznanja, ki jih Slovensko konservatorsko društvo podeljuje strokovnjakom za varstvo kulturne dediščine za življenjsko delo in izjemne dosežke na področju konservatorstva, je društvo poimenovalo po prvem poklicnem konservatorju v Sloveniji, akademiku dr. Francetu Steletu (1886 – 1972). Nagrada za življenjsko delo je najvišja in edina vseslovenska konservatorska nagrada in hkrati zahvala posameznikom za njihove izjemne rezultate pri strokovnem delu. Društvo vsako leto podeli poleg nagrade še tri priznanja; in sicer dve priznanji kolegom za njihove izstopajoče dosežke pri prenovah, ki so rezultat izvirnih strokovnih, tehnoloških ter drugih prizadevanj pri ohranitvi in predstavitvi kulturne dediščine v Republiki Sloveniji in eno za lastnike ali druge državljane, ki s svojim zgledom pomagajo ohranjati slovensko kulturno dediščino.

Veseli nas, da je bil sprejet Zakon o zagotavljanju sredstev za določene nujne programe Republike Slovenije, ter tako omogočil nekaj več sredstev za obnovo kulturnih spomenikov. Upamo lahko, da bo kulturna dediščina našla ustrezno mesto v razvojnih programih gospodarstva, še zlasti na področju turizma, kjer je kulturna dediščina ena od bistvenih sestavin raznolike turistične ponudbe. To pričakovanje je vezano tudi na dodatno finančno vzpodbudo za obnovo in vzdrževanje kulturne dediščine, tudi iz drugih ministrstev. Z dejstvom, da je kulturna dediščina razpršena po celotnem teritoriju države, ima njeno ohranjanje tudi širše razsežnosti in s tem ponuja razvojne možnosti za ohranitev kulturne krajine.

Srečko Štajnbaher, predsednik SKD

SLOVENSKO KONSERVATORSKO DRUŠTVO

*Association of Conservators of Cultural Heritage of Slovenia
Association des conservateurs du patrimoine culturel de Slovénie*

Prejemnik Steletove nagrade za življenjsko delo in za vrhunske dosežke, ki so pomemben prispevek k ohranitvi in predstavitvi kulturne dediščine v Republiki Sloveniji:

mag. BINE KOVAČIČ
konservatorsko-restavratorski svetnik

Prejemniki Steletovih priznanj:

dr. Katharina Zanier
univerzitetna diplomirana arheologinja, konservatorka

za kvalitetno izveden mednarodni interdisciplinarni projekt obnove in revitalizacije kulturne dediščine Claustra+

Zorko Bajc
piranski župnik

za zgledno in kontinuirano obnovo sakralnih kulturnih spomenikov v Piranu

Šenkova domačija
(družina Virnik Karničar in arhitekt Marko Šenk)

za celostno obnovo, nadgradnjo in revitalizacijo kulturnega spomenika Šenkova domačija

Matej Sternen: portret Franceta Steleta; avtor neznan; leto neznano; črno-beli negativ na stekleni plošči; 10 x 15 cm; inv. št. 30314s (fototeka), Vir: INDOK, MK

Steletov portret, ki ga je naslikal njegov prijatelj, slikar in restavrator Matej Sternen hrani Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta pri ZRC SAZU.

STELETOVA NAGRADA MAG. BINE KOVAČIČ

Mag. Bine Kovačič (foto: Barbara Lečnik, 2021)

Slovensko konservatorsko društvo podeljuje nagrado kolegu, konservatorsko-restavratorskemu svetniku, mag. Binetu Kovačiču za vrhunske dosežke, pomembne za ohranjanje in predstavljanje kulturne dediščine. Slikar Bine Kovačič je bil študent Akademije za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani. Po diplomi se je že leta 1978 zaposlil v restavratorskih delavnicah tedanjega Zavoda za spomeniško varstvo v Mariboru. Med zorenjem ob znamenitih konservatorjih, od Zadnikarja, Cevca do Vrišerja in Mikuža ter z nasveti kolegov restavratorjev, zlasti Viktorja Gojkoviča, je z značilno osebno zavzetostjo in strokovno odgovornostjo razvijal rpodročje estavriranja štafelajnih in stenskih slik ter poslikane plastike. Samoiniciativno se je ob osnovnem delu ukvarjal s foto-dokumentiranjem procesov prenov in ustvaril unikatno spomeniško dokumentacijo SV Slovenije.

Levo: Druženje v restavratorski delavnici ZVKDS OE, Maribor (foto: arhiv ZVKDS, OE Maribor, 1986)

Desno: Med restavratorskimi posegi na Turkerijah in delih baročnega oltarja iz p. c. sv. Pankracija (foto: arhiv ZVKDS, OE Maribor, 1990)

Levo: Sproščeno druženje mariborskih delavcev ob obletnici sodelavca (foto: arhiv ZVKDS, OE Maribor, 1992)

Desno: Restavriranje stenskih poslikav v kapeli proštije cerkve sv. Jurija na Ptuj (foto: arhiv ZVKDS, OE Maribor, 1979)

Kovačiča pri odločitvah o ohranjanju dediščine odlikuje visoka etika, iznajdljivosti pri delu z umetninami in prepričljivost pri kontaktih z ljudmi. Kot restavrator na terenu ima sposobnost vključevanja širšega strokovnega diskurza, katerega pobudnik je največkrat sam. Z neredkimi strokovnjaki je spletel prijetne, skorajda prijateljske vezi, ki olajšajo akcije prenove in konstruktivno komunikacijo z lastniki. S sposobnostjo poglobljenega strokovnega dialoga potrjuje, da razume humanistično globino izbranega poklica in presega razumevanje dediščine kot materije. Njegove vezi z drugimi slovenskimi strokovnjaki in institucijami odpirajo vrata v svet znanstveno-praktičnega dela za vse. To Kovačič potrjuje s predajanjem znanja, ki sega od obveščanja občanov do poglobljenih univerzitetnih predavanj, strokovnih simpozijev in nesebičnega prenašanja znanja in izkušenj v konservatorski stroki mlajšim strokovnjakom. Enako energijo kažejo potrpežljiva usklajevanja z upravitelji cerkva, za katere je priložnostno organiziral posvet, predvsem pa v dnevnih stikih z župani. Izkušeni kolega je med nosilci projekta Spoznaj, Varuj Ohrani, v okviru katerega v restavratorski delavnici in na terenu o delu konservatorja, restavratorja in o metodah ter tehnologijah seznanjajo ševilne šolarje primarne in terciarne stopnje. Vključujejo tudi študente in slušatelje različnih izobraževalnih smeri, vse do šole za tretje življenjsko obdobje.

Levo: Predavanje na Ptujem gradu o restavriranju štafelajnih slik (foto: Milena Antonić, 2012)

Desno: Strokovno predavanje »Odkrijmo pravo podobo stenske poslikave« v cerkvi sv. Jurija na Ptuj (foto: Milena Antonić, 2015)

Levo: Predavanje »Dediščina gre v šolo« v Viteški dvorani gradu Slovenska Bistrica (foto: Milena Antonić, 2014)

Desno: Predavanje »Odkrijmo pravo podobo štafelajnega slikarstva« v Pokrajinskem muzeju Ptuj-Ormož (foto: Milena Antonić, 2013)

Levo: Oglad baročnih oltarjev z osnovnošolci v cerkvi sv. Ruperta v Voličini v sklopu projekta »Spoznaj, varuj, ohrani« (foto: Milena Antonić, 2011)

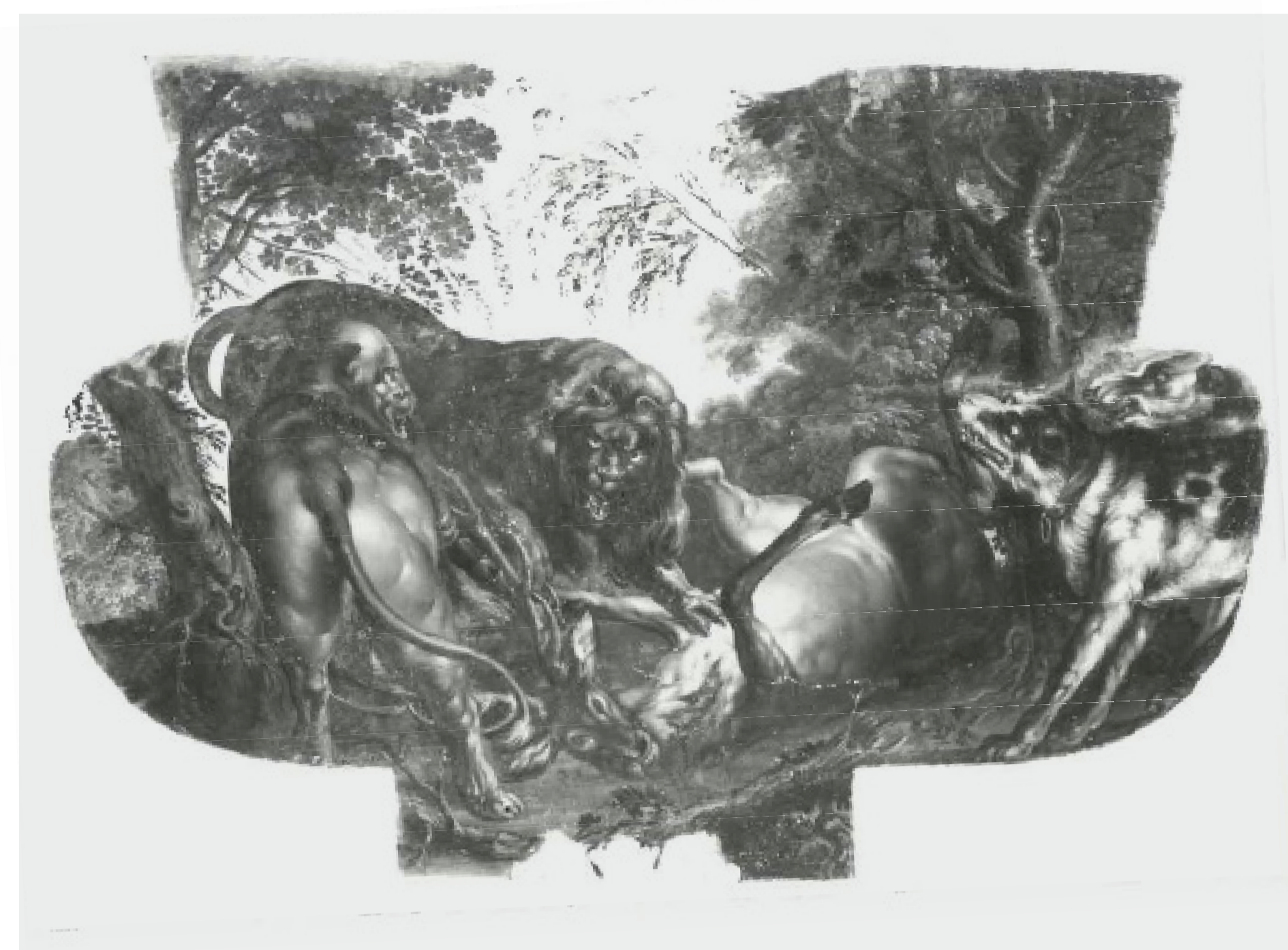
Desno: Predavanje o pozlati na leseni plastiki v cerkvi sv. Trojice v Slovenskih goricah (foto: Barbara Lečnik, 2018)

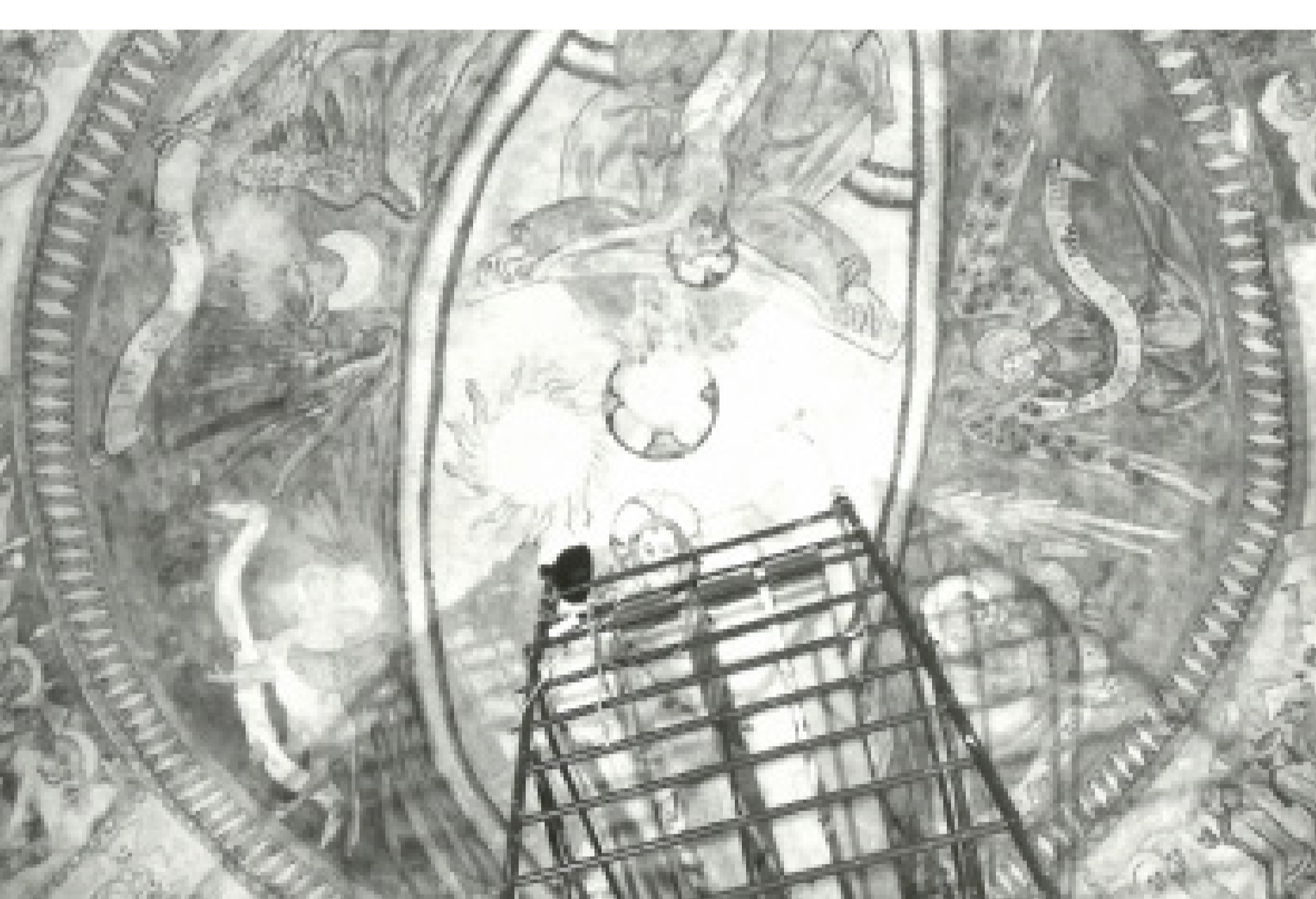

Levo: Mag. Bine Kovačič med restavratorskimi posegi v dvorcu Betnava (foto: arhiv ZVKDS, OE Maribor, 1985)
Desno: Restavratorski posegi v viteški dvorani dvorca Betnava (foto: Bine Kovačič, 1985)

Vsako prenovljeno delo priča samo zase. Pestrost Kovačičevih izvedb sega od restavriranja fresk v viteški dvorani dvorca Betnava do poslikav v glasbenem salonu gradu Hrastovec in številnih sakralnih umetnostnih vrhuncev, kakršne so poslikave v Selu na Goričkem ali v sv. Pankraciju v Starem trgu nad Slovenj Gradcem. Delno smo nekaj njegovih uspešnih akcij predstavili na razstavi v Spomeniškovarstvenem centru.

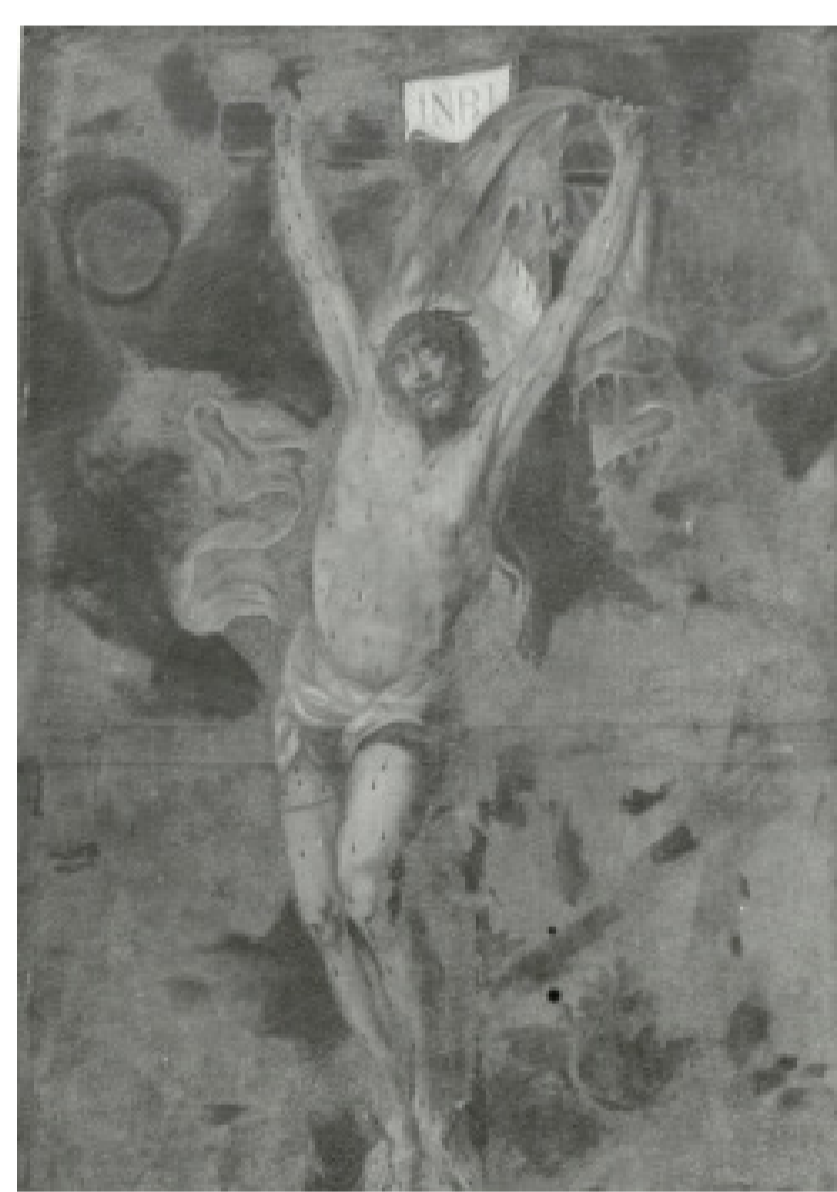

Levo: Restavratorska dela na poslikavi v glasbenem salonu gradu Hrastovec (foto: Bine Kovačič, 1987)
Desno: Detajl stenske poslikave v gradu Hrastovec (foto: Bine Kovačič, 1987)

Levo: Restavratorski posegi v cerkvi sv. Nikolaja v Selu na Goričkem (foto: arhiv ZVKDS, OE Maribor, 1985)
Desno: Detajl stropne poslikave (foto: Barbara Lečnik, 2017)

Med odkritji in restavriranju izstopajo edinstvene poznoromanske in zgodnjegotske freske v župnijski cerkvi sv. Martina na Šmartnem na Pohorju. Tam so ob potrpežljivem župniku in marljivih sodelavkah pod njegovo taktirko razširili pojmovanje kranjskega prezbiterija na vso Slovenijo in vrhunsko prezentirali poslikan prezbiterij. Prav v tej cerkvi se je Kovačič znašel tudi v dilemi, kako vzporedno rešiti in predstaviti baročni Holzingerjev oltar. Ohranjena polihromirana skulptura je drugo od izvrstno izpeljanih poglavij v opusu našega nagrajenca. Vzorno je bilo tudi restavriranje dveh stranskih oltarjev v cerkvi sv. Janeza Krstnika v Poljani, stranskega oltarja v cerkvi sv. Elizabete v Slovenj Gradcu, dveh stranskih oltarjev v cerkvi sv. Nikolaja v Vuzenici in dveh stranskih oltarjev ter Straubovega orgelskega krila v cerkvi sv. Marije Rušah. Reprezentativne monografije Jožefa Holzingerja ne bi bilo brez obnov v cerkvi sv. Janeza na Suhem vrhu nad Radljami in restavrirane prižnice v cerkvi sv. Jožefa v Mariboru.

Od leve proti desni:
Oltarna slika stranskega oltarja v ž. c. sv. Petra na Kronske gori pred restavriranjem (foto: B.Kovačič, 1993),
Oltarna slika stranskega oltarja v ž. c. sv. Petra na Kronske gori po restavratorskem posegu (foto: B.Kovačič, 1993),
Prižnica v cerkvi sv. Jožefa na Studencih avtorja J. Holzingerja med restavratorskim posegom (foto: B.Kovačič, 1995)
Skulptura Jezusa Kristusa z baldahina prižnice v cerkvi sv. Jožefa na Studencih (foto: B.Kovačič, 1995)

Od leve proti desni:
Restavriranje stenskih poslikav v kapeli Žalostne Matere Božje v cerkvi sv. Jurija na Ptuj (foto: arhiv ZVKDS OE Maribor, 1979)
»Turkerije« - detajl portreta orientalk po restavriranju iz Pokrajinskega muzeja Ptuj-Ormož (foto: B.Kovačič, 1991)
Oltarna slika Križanja slikarja Hauckla iz kapele sv. Ane v Ribniškem selu pred restavratorskim posegom (foto: B.Kovačič, 1984)
Slika Križanja iz kapele sv. Ane v Ribniškem selu po restavratorskem posegu (foto: B.Kovačič, 1984)

Levo: Stenska poslikava med restavratorskim posegom v cerkvi sv. Pankracija v Starem trgu nad Slovenj Gradcem (foto: Bine Kovačič, 1988)
Desno: Stenska poslikava sv. Pankraciju po restavratorskih posegih (foto: Tomo Jeseničnik, 2019)

Levo: Medijska popularizacija restavratorskega dela v cerkvi sv. Martina na Šmartnem na Pohorju v časniku Večer (foto: Večer, 2006)
 Desno: Detajl restavrirane stenske poslikave v cerkvi sv. Martina na Šmartnem na Pohorju (foto: Tomo Jeseničnik, 2019)

Številne odmevne razstave muzejev iz Maribora, Ptuja, Murske Sobote in Koroške so bile v preteklih desetletjih mogoče zaradi skrbno restavriranih Turkerij, slik Ludvika Vrečiča in drugih umetnikov Pomurja in del Jožeta Tisnikarja. Običajno je ključno delo restavratorja pri takšnih predstavitev premalo cenjeno. Kovačič je med redkimi sodnimi izvedenci in poznavalci, ki se ob poznavanju starejših likovnih del enako uspešno ukvarjajo z likovnimi ustvarjalci 20. stoletja. Njegov delovni opus obsega tako ocenjevanje, ohranjanje ter predstavljanje njihovih del, razlage na razstavah v Sloveniji in tujini. Preizkusil se je tudi kot uspešen organizator posvetov, kot na primer Problemi varstva in ohranjanja lesene opreme, ki se je leta 2017 odvil v Muzeju baroka v Šmarju pri Jelšah. Kovačič si upa soočiti s kritiko ponaredkov umetniških del in amaterskih, nestrokovnih ter samovoljnih posegov na slikah in kipih. Strokovno znanje in osebno energijo je kolega usmeril celo v pozabljene stvaritve, kot so poslikave Janeza Vidica ali v celostno prenovo pozabljene mariborske trafike. Večjo pozornost in raznoliko znanje je naklonil več ducatom prenov pročelij hiš, njihovim barvnim podobam ter likovnim okraskom spomenikov SV Slovenije. Z naklonjenostjo in znanjem pomaga kolegom pri osveščanju o pomenu arhitekture 20. stoletja in njenem varovanju.

Levo: Objekt iz 20. stoletja na Cankarjevi ulici v Mariboru po opravljenih gradbenih posegih na fasadi (foto: Dr. Eva Sapač, 2017)
 Desno: Sondiranje in primerjava barvnih tonov na objektu 20. stoletja na Dvorakovi ulici v Mariboru (foto: Dr. Eva Sapač, 2017)

Levo: Secesijska arhitektura »Baroničina hiša« v Mariboru po rekonstruiranju in restavriranju fasade (foto: Bogdan Dugonik, 2017)
 Desno: Terenki ogled manjkajočih odlikov po montaži na fasadi »Baroničine hiše« v Mariboru (foto: Nina Nahtigal, 2016)

Razgledan in izobražen humanist, borec za dediščino in mentor je tako poln energije, da pozabljam, da je v prvih vrstah konservatorjev že več kot štiri desetletja. Slovenski konservatorji se zavedamo, da je Bine Kovačič javna osebnost, ki soustvarja zlahtne trenutke naših uspehov pri ohranjanju dediščine. Je človek z izjemno raznolikim opusom, s katerim je pripomogel k širšemu ugledu konservatorskega poklica.

Levo: Strokovni nadzor med obnovo fasade kapelice sv. Barbare na Kalvariji v Mariboru (foto: arhiv ZVKDS, OE Maribor, 2019)
 Desno: »Klepetavi sogovornik« med posegi v p. c. sv. Peter (Ribičje) v Dravski dolini (foto: Tina Hartner, 1999)

Levo: Prezbiterij v ž. c. sv. Martina na Šmartnem na Pohorju po končanih konservatorsko-restavratorskih posegih (foto: Bine Kovačič, 2007)
 Desno: Detajl glavnega oltarja po končanih restavratorskih posegih v ž. c. sv. Martina na Šmartnem na Pohorju (foto: Bine Kovačič, 2007)

Prezbiterij v ž. c. sv. Martina na Šmartnem na Pohorju po opravljenih konservatorsko-restavratorskih posegih (foto: Tomo Jeseničnik, 2019)

ZA ŽIVLJENJSKO DELO IN VRHUNSKO DOSEŽKE

Prezentirana poznorimska zapora na lokaciji Benete (foto: Tajda Senica, 2018)

Slovensko konservatorsko društvo dodeljuje priznanje kolegici za kvalitetno izveden mednarodni interdisciplinarni projekt obnove in revitalizacije kulturne dediščine Claustra+. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije je s pomočjo Zanierjeve in drugih partnerjev izpeljal projekt Čezmejna destinacija kulturnega in zelenega turizma Claustra Alpium lularum, skrajšano Claustra+. Revitalizirali so elemente poznorimskega obrambnega sistema med Kvarnerjem na Hrvaškem in Posočjem v Sloveniji, na razdalji okoli 130 km, s stotino stolpov, vse pretežno v naravnem okolju. Oživili so dokumentirane zidove ter pet večjih stolpov v dolžini skoraj 30 km. Ureditve in situ so predhodno raziskali s sodobnimi arheološkimi metodami in dokumentirali ter datirali z metodo C14. Na info točkah in Reki ter Vrhniki so ostaline nadgradili z interaktivnimi predstavitvami. Dodali so 10 etap potujoče razstave »CLAUSTRA, Skrivnostna zapuščina starih Rimljanov« in dve etapi interaktivne razstave »Rastlinski svet na obeh straneh zidu«. Razstavnih dogodkov se je udeležilo več kot 60.000 ljudi. Na terenu so uredili pohodno pot, vključili v čiščenje najdišč lokalno prebivalstvo, v ogled pa pohodnike in kolesarje.

Levo: Poznorimska zapora na lokaciji Benete pred izvedbo predhodne arheološke raziskave in konservatorsko-restavratorskega posega (foto: Andrej Blatnik, 2018)

Desno: Poznorimska zapora na lokaciji Benete po izvedbi konservatorsko-restavratorskega posega (foto: Katharina Zanier, 2018)

Dodali so informacijske table in omogočili 3D prepoznave z arheostereoskopom, ki so pri nas prvič uporabljeni. Organizirali so izobraževanja za 81 turističnih vodnikov in z dediščino Claustre seznanili učitelje CŠOD (Centra šolskih in obšolskih dejavnosti). Natisnili so trojezični »Vodnik po poznorimskem obrambnem sistemu Claustra Alpium lularum« ter izdali informativne brošure, zemljevide ter promocijski material v petih jezikih. Pripravili so petjezično mobilno aplikacijo Claustra, ki vodi obiskovalce po ostalinah. Za lajšanje ogledov tudi slepim in slabovidnim je opremljena z avdio-vodnikom. Projekt je bil odmevno predstavljen v različnih medijih.

Levo: Poznorimska zapora na lokaciji Gradišče pri Robu pred izvedbo predhodne arheološke raziskave in konservatorsko-restavratorskega posega (foto: Andrej Blatnik, 2018)

Desno: Poznorimska zapora na lokaciji Gradišče pri Robu po izvedbi konservatorsko-restavratorskega posega (foto: Tajda Senica, 2019)

Levo: Poznorimska zapora na lokaciji Gradišče pri Robu s stereoskopom (foto: Tajda Senica, 2021)

Desno: 3D slika poskusne rekonstrukcije zapore na lokaciji Gradišče pri Robu, vidna skozi stereoskop (vir: Link 3D, 2019)

Levo: Ajdovski zid pri Vrhniki, stolp 44 pri Cesarskem vrhu na novi pohodniški poti pred izvedbo predhodne arheološke raziskave in konservatorsko-restavratorskega posega (foto: Andrej Blatnik, 2018)

Desno: Ajdovski zid pri Vrhniki, stolp 52 pri Strmici na novi pohodniški poti po izvedbi konservatorsko-restavratorskega posega (foto: Tajda Senica, 2019)

Ajdovski zid pri Vrhniki, prezentiran poznorimski stolp 44 pri Cesarskem vrhu (foto: Matevž Lavrinc, 2019)

Levo: Ajdovski zid pri Vrhniki, prezentiran poznorimski stolp 52 pri Strmici s stereoskopom (foto: ZVKDS, 2020)
Desno: 3D slika poskusne rekonstrukcije predela Ajdovskega zidu vidna skozi stereoskop na lokaciji stolpa 52 pri Strmici (foto: Link 3D, 2020)

Zanierjeva in sodelavci so organizirali odmevna mednarodna srečanja, z zaključno konferenco in vse nadgradili z zgledno znanstveno publikacijo v treh jezikih. Uradno so 1.779.988,15 € vreden projekt izvajali med 1. avgustom 2017 in 31. januarjem 2020. Kar 85 % finančne podpore je zagotovil Evropski sklad za regionalni razvoj v okviru Programa čezmejnega sodelovanja INTERREG. Zasluge za pridobitev projekta ima v veliki meri Zanierjeva, ki je leta 2016 skupaj z izkušenimi partnerji pripravila zgleden in raznolik projekt. Ti so bili, ob ZVKDS: Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem Vrhnika; Narodni muzej Slovenije; Zavod Republike Slovenije za varstvo narave; Hrvatski restauratorski zavod; Primorsko-goranska županija; Pomorski in povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka; Prirodoslovni muzej Rijeka; Turistička zajednica Kvarnera. Katharina Zanier je načrtovala tudi več strokovnih srečanj v sklopu katerih so se predstavila izvedena dela in na ta način poskrbela za ustrezno dojetje in razumevanje dediščine Claustre tako v strokovni kot tudi širši javnosti. Še posebej izpostavljamo zaključno konferenco projekta »Non plus ultra! Clastra Alpium Iuliarum in drugi rimski obrambni sistemi«, ki je potekala 17.12.2019 v Ljubljani v Hiši Evropske Unije. Vodja projekta dr. Katharina Zanier je z izjemno mednarodno ekipo predstavila bogato dediščino rimskih obrambnih sistemov ter njihov potencial za turistični razvoj.

Levo: Dr. Zanier na zaključni mednarodni konferenci »Non plus ultra! Clastra Alpium Iuliarum in drugi rimski obrambni sistemi« z udeleženci iz Slovenije, Hrvaške, Nemčije, Nizozemske in Anglije (foto: ZVKDS, 2019)
Sredina: Podpisniki konzorcijske pogodbe »Partnerstva za ohranjanje in oživljanje obrambnega sistema Clastra«, ki šteje trenutno 40 članov oziroma partnerskih ustanov, med temi je 12 občin, številni javni zavodi in muzeji, turistične organizacije, podjetja ter društva iz Slovenije in Hrvaške (foto: Tajda Senica, 2019)
Desno: Naslovnica trojezične znanstvene monografije »Clastra patefacta sunt Alpium Iuliarum: nedavne arheološke raziskave na področju poznorimskega obrambnega sistema« (vir: ZVKDS, 2019)

Objavo rezultatov projekta v okviru obsežne trojezične znanstvene monografije »Clastra patefacta sunt Alpium Iuliarum: nedavne arheološke raziskave na področju poznorimskega obrambnega sistema«, ki jo je skupaj z Josipom Višnjicem (HRZ) uredila Katharina Zanier, in za katero lahko že sedaj trdimo, da pomeni temeljno delo za vse tiste, ki želijo bolje spoznati dediščino Claustre.

Levo: Rimski vojaki, ki so pospremili udeležence doživljajskega vodstva ob dediščini Claustre (foto: Fulvio Grisoni, 2019)
Sredina: Udeleženci doživljajskega vodstva ob spremstvu rimskih vojakov (foto: ZVKDS, 2019)
Desno: Doživljajsko vodstvo ob spremstvu rimskih vojakov (foto: Tajda Senica, 2019)

Interdisciplinarnost in povezanost dediščine Claustre z naravo sta poudarjeni v okviru mobilne aplikacije, spletne strani in drugih izdelkov ter dejavnosti projekta. Intenzivno interdisciplinarno delo je potekalo tudi na področju razvoja destinacije kulturnega in zelenega turizma Clastra: pripravljene so bile smernice razvoja in krovni interpretacijski plan destinacije, načrt promocije ter 20 itinerarjev, ki predstavljajo izhodišče in osnovo za vso nadaljnjo turistično valorizacijo območja. Kot posebej izvirno lahko izpostavimo vzpostavitev tematske turistične nastanitve v obliki rimskega tabora.

Levo: Seminar za vodnike in turistične delavce o dediščini poznorimskega obrambnega sistema Clastra Alpium Iuliarum (foto: Andrej Blatnik, 2018)
Sredina: Udeleženci dediščine Claustre na delavnici na temo rimske kulinarike (foto: Katharina Zanier, 2018)
Desno: Udeleženci participativne čistilne akcije na lokaciji poznorimske zapore Gradišče pri Robu (foto: ZVKDS, 2018)

Projekt je spodbudil ustanovitev čezmejnega konzorcija »Partnerstvo za ohranjanje in oživljanje obrambnega sistema Clastra«, ki šteje že 39 članov oziroma partnerskih ustanov, med njimi je 12 občin, številni javni zavodi in muzeji, turistične organizacije, podjetja ter društva iz Slovenije in Hrvaške. Zaradi izjemnega vodenja, interdisciplinarnosti in strokovnosti je bil projekt izpeljan ter zaključen na vrhunskem nivoju. Delo Katharine Zanier ostaja zgled za podobne mednarodne projekte v bodoče.

Ajdovski zid pri Vrhniki, prezentiran poznorimski stolp 44 pri Cesarskem vrhu (foto: Petar Fabijan, 2019)

Piranski župnik Zorko Bajc ob restavriranem kipu sv. Mihaela pred vrnitvijo na vrh zvonika v Piranu (foto: Mirko Kunšič, 2018)

Slovensko konservatorsko društvo daje priznanje piranskemu župniku za zgledno in kontinuirano prenovo sakralnih kulturnih spomenikov v Piranu. Gospod Bajc je prevzel delo v župniji sv. Jurija v Piranu leta 2000. Pri prenovi cerkve sv. Jurija je nadaljeval delo predhodnikov in kmalu nadgradil projekte z muzejsko razstavo liturgičnih predmetov v prizidku prezbiterija. V spodnjih dveh etažah je zaključil prezentacijo arheoloških najdb. Sledila je obnova baročne krstilnice, ki je leta 2014 dobila novo fasado in vhodno stopnišče. Streha krstilnice je avtentično podobo obdržala s skrbno ohranitvijo starih strešnikov ter postala vzor ohranjanja avtentične podobe streh v spomeniških območjih.

Levo: Zorko Bajc med deli v zvoniku Sv. Jurija (foto: arhiv Gnom, 2018)

Desno: Zorko Bajc med deli v krstilnici Sv. Janeza Krstnika (foto: Mira Ličen 2015)

Poleg župnijske cerkve so v piransko mestno tkivo vtakane številne manjše cerkve, ki so stisnjene med stavbe in nabrežja. Župnik Bajc je s podporo domačinov zagotovil njihovo ohranitev. Pri cerkvi sv. Roka sta bili v letih 2002–2004 obnovljeni fasada in notranjščina. V cerkvi Marije Tolažnice so v letih 2003–2004 izvedli statično sanacijo in prekrili streho ter obnovili fasade. Velik izziv je bila cerkev Marije Zdravja na Puntih, ki je zaradi lege ob morju izpostavljena vetrovom in slani vodi. Ob iskanju ustreznih strokovnih rešitev za zadostno zaščito so obnovili streho, vgradili nova okna in leta 2017 še restavrirali štukaturni strop.

Levo: Manjkajoče in poškodovane štukature v cerkvi Marije zdravja v Piranu (foto: arhiv Gnom, 2017)

Desno: Restavratorsko-konservatorska dela restavriranja štukatur v cerkvi Marije zdravja v Piranu (foto: arhiv Gnom, 2017)

Leta 2015 je Bajc za znameniti zvonik sv. Jurija pridobil nove zvonove, ter dela zaokrožil z obnovo notranjščine zvonika. Do razgledne ploščadi najbolj obiskanega spomenika v mestu so uredili novo leseno stopnišče ter ga opremili z vsebinami, ki jih Zorko neprestano snuje, saj osmišljajo obnovo kulturne dediščine. V letu 2018 je bil kip nadangela Mihaela, ki krasí vrh zvonika, med neurjem močno poškodovan. To je narekovalo nov podvig obnove, ki ga je Bajc z ekipo odlično izpeljal. V delovni skupini so sodelovali alpinisti, restavratorji podjetja Gnom in vojaški helikopter slovenske vojske. Poškodovanega angela so odpeljali, restavrirali in ponovno postavili na vrh zvonika v spomeniškovarstveni akciji, ki jo lahko primerjamo le z obnovo Aljaževega stolpa.

Od leve proti desni: Priprava kipa za transport (foto: arhiv Gnom, 2018), Spomeniškovarstvena akcija - »angel dobi krila« (foto: Mirko Kunšič, 2018), Nadangel v zraku (foto: arhiv Gnom, 2019), Kip sv. Mihaela (foto: Zorko Bajc, 2010)

Spodaj: Kolaž »Čas v Piranu lepše teče«, ki ponazarja konservatorsko-restavratorska dela na zvoniku Sv. Jurija iz leta 1615 s kamnito številčnico, ki v Piranu kaže čas že vsaj dobrih dvesto let (foto: arhiv Gnom, 2015)

Levo: Župnijska cerkev sv. Jurija v Piranu po obnovi (foto: Arhiv ZVKDS, OE Piran, 2013)
Desno: Krstilnica sv. Janeza Krstnika (foto: arhiv Gnom, 2014)

Ohranjanje nepremične kulturne dediščine predstavlja g. Bajcu temelj tudi vsebinski izziv za prireditve, ki se navezujejo in dopolnjujejo s širšo kulturno dejavnostjo, katerih namen je promovirati kulturno dediščino za Pirančane in druge obiskovalce. Obnove dopolnjuje z zgodbami, ki jih spomeniki pripovedujejo ter z raznovrstno kulturno vsebino, zlasti predstavivijo dediščine. Njegova je inovativna zamisel, da v ogled muzeja vključijo filmski prikaz obnove piranske dediščine. Zorko Bajc se zaveda pomena popularizacije, zato kot šolan fotograf in filmar vedno doda kakovostne posnetke in filmske zapise, ki dediščino približajo ljudem. Posebej je treba izpostaviti njegovo sodelovanje pri dokumentarnem filmu o restavriranju nadangela Mihaela.

Od leve proti desni: Zorko Bajc pred razstavljenimi eksponati (foto: arhiv Gnom, 2018), Leseno stopnišče v zvoniku sv. Jurija z ohranjenim urnim mehanizmom (foto: arhiv Gnom, 2018), Leseno stopnišče v zvoniku sv. Jurija (foto: arhiv Gnom, 2018), Sv. Jurij na konju, začetek 18. stoletja, beneško delo v zbirki zakladnice (foto: arhiv Gnom, 2018)

Piranski župnik je dolgoletni predsednik Komisije za sakralno dediščino škofije Koper. Aktivno sodeluje z Zavodom za varstvo kulturne dediščine, predvsem z Območno enoto Piran. Svoje poslanstvo ohranjanja kulturne dediščine, je nadgradil s podiplomskim študijem umetnostne zgodovine na Papeški univerzi Gregoriana v Rimu, svoje bogato znanje z vzgledom razširja tudi po Sloveniji. Z razumevanjem konservatorske in restavratorske stroke krepi konstruktivni dialog med konservatorji in upravljavci sakralne dediščine, skladni liturgični in funkcionalni namembnosti.

Levo: Dela v restavratorski delavnici na krilu sv. Mihaela (foto: Mirko Kunšič, 2018)
Desno: Priprava kipa na transport v restavratorsko delavnico (foto: Mirko Kunšič, 2018)

V obnovljenih objektih, na oživiljenem vrtu župnišča, v dvorani sv. Peregrina ter piranskih cerkvah se nizajo umetniške razstave, koncerti in drugi kulturni dogodki z vrhunskimi ustvarjalci in ljubitelji umetnosti. Na njegovo pobudo je aktivno delo društva »Prijatelji zakladov sv. Jurija Piran«, obujen je praznik sv. Jurija s procesijo in spodbujene druge dejavnosti, npr. društva Anbot za razcvet piranske in mediteranske dediščine.

Levo: V prostorih pod cerkvijo je na ogled lapidarij z najdbami in zakladnica sakralne opreme (foto: arhiv Gnom, 2019)
Desno: Krstilnica sv. Janeza Krstnika kot razstavni prostor (foto: Mira Ličen, 2019)

Levo: Oživiljen vrt župnišča z večnamensko dvorano, kjer domuje pastoralno kulturni center Georgios (foto: arhiv Gnom 2018)
Desno: Cerkev Marija Zdravja na Puntji kot razstavni prostor (foto: Mira Ličen, 2018)

Slovenski konservatorji smo ponosni, da imamo med seboj osebnost, ki je upravitelj, prenovitelj, promotor slovenske grajene dediščine in predvsem zgled žlahtne duhovnosti, s katero plemeniti prostor Slovenije.

Kompleks s piransko župnijsko cerkvijo sv. Jurija, zvonikom sv. Jurija - »campanile«, ki ga na vrhu krasí kip nadangela Mihaela in krstilnico sv. Janeza Krstnika (foto: Arhiv ZVKDS, OE Piran, 2019)

Šenkova domačija (foto: Primož Šenk, 2020)

Slovensko konservatorsko društvo podeljuje Steletovo priznanje za leto 2020 družini Virnik Karničar in arhitektu Marku Šenku za celostno prenovo, nadgradnjo in revitalizacijo kulturnega spomenika Šenkove hiše in domačije kot celote. Gorska gručasta domačija na Zgornjem Jezerskem obsega tri bivalne hiše, dva delujoča hleva, en preurejen hlev ter manjše objekte. Gručasta domačija z dominantno staro hišo ima dokumentirano zgodovino vse od 16. stoletja. Šenkovo hišo so strokovnjaki zavarovali že leta 1949 in jo za tem redno raziskovali in predstavljali v strokovnih knjigah ter revijah. Med pisci so bili Marjan Mušič, Ivan Sedej, Peter Fister, Tone Cevc, Boris Orel s sodelavci, Vladimir Knific, Saša Rožkar in Polona Zalokar.

Levo: Šenkova domačija leta 1964 (foto: Olga Zupan, 1964)

Sredina: Vhodni portal in vrata leta 1959 (foto: Cene Avguštin, 1959)

Desno: Restavriranje dvoriščne fasade v letu 1969 (foto: Peter Fister, 1969)

Pretehtan koncept je z ustreznim načrtovanjem prenove nadgradil arhitekt Marko Šenk, ki že od leta 1981, ko je zasnoval novo hišo, aktivno sodeluje z družino in konservatorji. V zadnjem desetletju je zasnoval prenovo volovjeka z vključeno toplotno postajo, nadomestno gradnjo »prežitkarice« iz 17. stoletja, načrtoval prenovo stare hiše in svetoval pri prilagoditvi dodane turistične namembnosti. Spoštljiv odnos starejših generacij je sedanjim trem generacijam na domačiji omogočil ohranjanje funkcij, arhitekturnih kvalit in krajinske vpetosti. Ohranjena je bila tlorisna zasnova in strešine z macesnovimi pažnicami. Ohranjeni in restavrirani so likovni in funkcionalni elementi: poznogotski kamniti portali hiše in črne kuhinje, okenski okviri, banjast obok v veži, renesančni in baročni lesen strop ter obok s kamnitim stebrom v kleti.

Levo: Stara hiša pred prenovo (foto: Drejc Karničar, 2007)

Sredina: Stara hiša med prenovo (foto: Drejc Karničar, 2016)

Desno: Stara hiša po prenovi (foto: Primož Šenk, 2020)

Konservatorji ZVKDS, OE Kranj so pred prenovo stare hiše izpeljali destruktivne raziskave, ki so odkrile prvotni dvocelični tloris in obod objekta na SV strani hiše ter pet stoletij nadgradenj bivališča. Našli so unikatne baročne poslikave sten in stropa v »štibelcu«. Skupaj z lastniki so določili ustrezne funkcije za starodavno domačijo za 21. stoletje. Domačija ima v celoti osveženo podobo in novo življenje. Hiša ima ohranjeno, kar so žlahtnega zasnovali predniki.

Levo: Sanacija stare hiše (foto: Drejc Karničar, 2016)

Sredina: Stara hiša med izdelavo novega ostrešja (foto: Drejc Karničar, 2018)

Desno: Pokrivanje novega ostrešja s »pažnicami« (foto: Drejc Karničar, 2018)

Pogled na Šenkovo domačijo (foto: Primož Šenk, 2020)

Levo: Stara »preužitkarska« hiša (foto: Drejc Karničar, 2010)
Desno: Nova »preužitkarska« hiša po obnovi (foto: Primož Šenk, 2020)

Stara »preužitkarska« hiša je bila preveč dotrajana, da bi jo ohranili. Nadomestni objekt je s prostorskimi gabariti, materiali in nekaterimi detajli posnetek starega. Zdrav les objekta so odbrali in ponovno uporabili za stenske obloge. Reprezentativen lesen baročni strop je bil prestavljen v nov objekt, prav tako stara notranja vrata z lesenim rezljanim portalom.

Levo: »Hiša« v »preužitkarici« pred podiranjem leta 2012 (foto: Saša Roškar, 2012)
Desno: Prestavljen baročni strop v novo »preužitkarico« (foto: Saša Roškar, 2016)

Levo: Volovjek pred obnovo (foto: Saša Roškar, 2006)
Desno: Volovjek po obnovi (foto: Saša Roškar, 2012)

Ključno za spomenik in domačijo v celoti je, da je družina Virnik Karničar svoje življenje povezala z ohranjanjem kmetije kot take. Gojijo avtohtone slovenske pasme goveda, drobnice, prašičev in perutnine, obdelujejo zemljo, vzdržujejo dve planini, ohranjajo kulturno krajino, kulinarčno in nesnovno dediščino npr. predelavo volne, ter to dopolnjujejo z gostoljubnostjo za obiskovalce Jezerskega.

Levo: Predajanje znanja mlajšim generacijam v veži stare hiše (foto: Drejc Karničar, 2014)
Sredina: Črna kuhinja (foto: Drejc Karničar, 2015)
Desno: Pogled na živahno dvorišče (foto: Drejc Karničar, 2015)

Levo: Odkrita baročna poslikava v »štibelcu« (foto: Bernarda Jesenko Filipič, 2013)
Sredina: Vhodni portal in vhodna vrata (foto: Saša Roškar, 2006)
Desno: Tri generacije družine Karničar (foto: Primož Šenk, 2020)

Uspešna revitalizacija Šenkove domačije potrjuje spoštovanje podedovanih kvalit, tehtno izbiro izvajalcev in sodelavcev ter več kot sedem desetletij sodelovanja lastnikov s strokovnjaki.

Levo: Pogled na Šenkovo domačijo pred preno (foto: Drejc Karničar, 2007)
Desno: Pogled na Šenkovo domačijo po preno (foto: Primož Šenk, 2020)

Pogled na Šenkovo domačijo (foto: Primož Šenk, 2020)

» ZA CELOSTNO PRENOVO ŠENKOVE DOMAČIJE

**SLOVENSKO
KONSERVATORSKO
DRUŠTVO**

*Association of Conservators of Cultural Heritage of Slovenia
Association des conservateurs du patrimoine culturel de Slovénie*

Priredba besedil:
mag. Gojko Zupan

Oblikovanje in priprava za tisk:
Barbara Lečnik, ZVKDS

Tisk plakatov:
Tabula, Tadej Kajzer s.p.

Organizacija in izvedba razstave:
Slovensko konservatorsko društvo
September 2021

STELETOVA NAGRADA IN PRIZNANJA ZA LETO 2020